

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Utfyllende informasjon til pressemelding 8.12.2020

Nedgang i jordbruksinntekt for viktige husdyrprodusenter i Nord-Norge i 2019.

Gjennomsnittsbonden i Nord-Norge fikk en prosent større jordbruksinntekt i 2019 enn året før. Det er en økning på kr 3 100. Men for viktige produksjoner, som melkeproduksjon og sauekjøttproduksjon, ble inntektene redusert. Gjennomsnittlig inntekt var kr 318 200 per årsverk.

NIBIO utarbeider årlig Driftsgranskingene i jordbruket. Dette er en statistikk basert på regnskap og opplysninger fra tilfeldig utvalgte gårdsbruk fra hele landet. Totalt omfatter undersøkelsen 930 bruk i 2019. Denne meldingen omtaler resultatene fra 110 bruk i Nord-Norge, fordelt med 61 fra Nordland, 36 fra Troms og 13 fra Finnmark.

Hovedtendenser

- Økte faste kostnader
- Prisnedgang på viktige produkter
- Økonomisk tilbakegang for viktige produksjoner
- Økt inntekt fra næringsvirksomhet utenom gården

De viktigste resultatmålene er nærmere forklart bakerst i denne meldingen. Som en forenkling brukes i denne meldingen **jordbruksinntekt** for resultatmålet **vederlag til alt arbeid og egenkapital**.

Tabell 1 viser omtrent uendret driftsoverskudd, en prosent større jordbruksinntekt per årsverk og to prosent større nettoinntekt for brukerfamilien enn året før. Andelen gjeld har økt med to prosentpoeng, noe som betyr svekket soliditet.

Gjennomsnittsbonden i Nord-Norge hadde kr 84 000 høyere driftsoverskudd enn landsgjennomsnittet, mens jordbruksinntekt per årsverk var kr 18 000 høyere enn landsgjennomsnittet.

Nettoinntekten til gårdbrukerfamilien i Nord-Norge er derimot kr 192 600 lavere enn landsgjennomsnittet. Dette skyldes særlig at bønder i Nord-Norge hadde kr 233 400 mindre i inntekt fra lønnet arbeid utenom gården enn landsgjennomsnittet. Lønnsinntektene var uendret i Nord-Norge, mens de økte med seks prosent for landsgjennomsnittet.

Jordbrukets andel av gårdbrukerfamiliens samlede inntekt var 50 prosent i 2019, to prosentpoeng lavere enn året før. Samme beregning inkludert skogbruk og tilleggsnæring viser at gårdens andel av samlet inntekt var 56 prosent i gjennomsnitt, to prosentpoeng nedgang fra året før.

Gjeldsandelen var 59 prosent (+2 prosentpoeng) i Nord-Norge sammenlignet med 48 prosent (-1 prosentpoeng) for landsgjennomsnittet. Det vil si at bønder i Nord-Norge har finansiert betydelig større andel av eiendelene på gården med lån enn landsgjennomsnittet, og at denne andelen økte i 2019.

Landsdel

Tabell 1. Gjennomsnitt for alle bruk.

	2019	Endring fra 2018	% endring
Driftsoverskudd jordbruket, kr	488 000	-1 200	
Jordbruksinntekt per årsverk, kr	318 200	3 100	1
Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt, kr	831 700	17 700	2
Gjeldsandel, prosent	59	2	

Driftsformer

Den viktigste driftsformen (produksjonen) i landsdelen er melk- og kjøttproduksjon på storfe. 64 av deltakerbrukene representerer denne produksjonen. To andre viktige produksjoner i landsdelen, sauekjøtt og geitemelk, er representert med henholdsvis 20 og 12 deltakerbruk. I tillegg deltok 14 bruk med andre produksjoner, og kombinasjoner av produksjoner, som har for få observasjoner til å kunne presenteres. De tre viktigste driftsformene hadde ulik størrelse, timeforbruk og økonomisk resultat.

Tabell 2. Driftsformer 2019

	Kumelk	Sauekjøtt	Geitemelk
Antall deltakerbruk	64	20	12
Antall årskyr	27,6		
Antall vinterfôra sau		183	
Antall årsgeiter			137
Jordbruksareal, dekar	514	349	203
Timeforbruk jordbruk	3 842	2 488	2 796
Driftsoverskudd, kr	553 100	242 700	480 300
Jordbruksinntekt per årsverk, kr	305 400	231 400	423 900
Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt, kr	814 300	727 100	738 300
Gjeldsandel, i prosent	60	39	74

Redusert lønnsomhet for kumelk

Kumelkproduksjon er den klart største og viktigste landbruksproduksjonen i Nord-Norge. For disse brukene viser driftsgranskingene reduksjon i lønnsomheten i 2019. Målt som jordbruksinntekt per årsverk var reduksjonen på kr 12 300 til kr 305 400. Dette er en nedgang på fire prosent, til tross for at antall årskyr, antall liter melk omsatt og dekar jordbruksareal økte. 2019 er tredje år på rad med nedgang. Jordbruksinntekten per årsverk er redusert med kr 56 400 eller 16 prosent fra 2016. Driftsoverskuddet minket med kr 38 500 fra 2018 til kr 553 100 i 2019. Den viktigste årsaken til redusert lønnsomhet i jordbruket er økte faste kostnader. Også gårdbrukerfamiliens nettoinntekt ble redusert. Her var nedgangen på kr 36 400. Dette skjedde tross økte lønnsinntekter og skyldes særlig redusert inntekt fra jordbruk og økte rentekostnader.

Antall årskyr økte med 1,7 fra 2018 til 2019, og hver ku produserte mer melk. Dette førte til 11 500 liter mer omsatt melk. Men melkeprisen, uten tilskudd, ble redusert med 13 øre per liter. Totalt økte inntekten fra melk likevel med kr 38 500. Omsatt kg kjøtt endret seg lite, men også kjøttprisene gikk noe ned sammenlignet med året før, slik at inntektene fra storfekjøtt ble kr 28 000 mindre enn i 2018. Samlet inntekt fra husdyrholdet (uten distriktstilskudd) økte med kr 30 000. Det var også større inntekter fra produksjonstilskudd, særlig på grunn av økt jordbruksareal, og andre inntekter. Samlet produksjonsinntekt økte med kr 133 000 til 2,451 mill. kr per bruk i gjennomsnitt. Økningen tilsvarer seks prosent.

De variable kostnadene økte med kr 37 400 (fem prosent), som en følge av økt produksjon og prisstigning. Med kr 447 300 er kraftfôr den største kostnadsposten for brukene med melk- og kjøttproduksjon. Den utgjør 57 prosent av variable kostnader og 24 prosent av samlede kostnader. Kraftfôrkostnadene økte med kr 31 600. Kostnader til handelsgjødsel og kalk økte kraftig med kr 19 500, 27 prosent. Andre variable kostnader ble redusert med til sammen kr 13 700.

Dekningsbidraget (produksjonsinntekter – variable kostnader) økte med kr 95 600.

Men faste kostnader i alt økte med kr 134 200 (14 prosent) til 1,110 mill. kr. Den største faste kostnaden er avskrivning av bygninger, maskiner og grøfter med kr 270 000. Den økte med kr 26 600, 11 prosent. Kostnader til vedlikehold økte med kr 14 900 (åtte prosent) fra året før til kr 201 700. Leasing av traktor og maskiner er en kostnadspost som har økt mye de senere år. I 2019 økte den med kr 17 900 (15 prosent) til kr 119 700. Kostnader til leid arbeid økte med kr 34 400 som et resultat av økt leid timetall. Andre kostnader som økte forholdsvis mye er kvoteleie og administrasjon.

Til sammen økte kostnadene med kr 171 600. Dette gir en negativ differanse mellom produksjonsinntekter og kostnader på kr 38 600 i redusert driftsoverskudd.

Jordbrukets andel av rentekostnadene, som trekkes fra ved beregning av jordbruksinntekt, økte med kr 14 900. De andre faktorene som inngår i beregningen av jordbruksinntekten, endret seg lite. Dette førte til at jordbruksinntekt per årsverk ble redusert med kr 11 900 til kr 305 400.

Brukene med melk- og kjøttproduksjon hadde kr 17 500 mer lønnsinntekt enn året før. Renteutgiftene økte med kr 20 100 til kr 156 900, mest på grunn av økt gjeld. Samlet nettoinntekt for gårdbrukerfamilien var kr 814 300. Jordbrukets andel av familiens samlede inntekt ble redusert med tre prosentpoeng til 57 prosent i 2019.

Tabell 3 viser gjennomsnittstall for melk- og kjøttproduksjon for bruk med ulik størrelse på jordbruksarealet.

Tabell 3. Melk- og kjøttproduksjon, størrelsesgrupper dekar innmark

	200-299 daa	300-499 daa	Over 500 daa
Antall deltakerbruk	11	22	27
Jordbruksareal, dekar	255	402	766
Årskyr	14,2	23,8	38,4
Timeforbruk jordbruk	3 118	3 797	4 248
Driftsoverskudd, kr	381 100	555 600	674 700
Jordbruksinntekt pr årsverk, kr	275 100	323 800	315 300
Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt, kr	678 900	837 200	902 700
Gjeldsandel, prosent	43	55	64

Tabellen viser at gjennomsnittlig driftsoverskudd og gårdbrukerfamiliens nettoinntekt er størst i gruppen med de største brukene, og minst i gruppen med de minste brukene. Men jordbruksinntekt per årsverk er størst i gruppen med 300-499 dekar. En årsak er at gruppen med de største brukene har betydelig større renteutgifter som trekkes fra ved beregningen.

Gruppen med de minste brukene hadde lavere lønnsomhet i jordbruket, målt som jordbruksinntekt per årsverk, i 2019 enn året før. Reduksjonen var på kr 19 800. Gruppen med de mellomstore brukene hadde kr 20 400 mindre jordbruksinntekt per årsverk enn året før. Også gruppen med de største brukene hadde nedgang i lønnsomhet med kr 4 600.

Driftsoverskudd og gårdbrukerfamiliens nettoinntekt var betydelig lavere enn året før for alle tre gruppene. Størst nedgang var det på gruppen med de mellomste brukene. For disse ble driftsoverskuddet redusert med kr 58 300 og brukerfamiliens nettoinntekt med kr 69 700. Gjeldsandelen gikk ned for gruppene med små og mellomstore bruk, henholdsvis 1 og 2 prosentpoeng. For gruppen med de største brukene økte gjeldsandelen med 3 prosentpoeng til 64 prosent.

Tallene ovenfor er basert på forholdsvis få bruk i hver gruppe, noe som gjør gjennomsnittstall for det enkelte år, og for utvikling fra år til år, sårbar for tilfeldige hendelser på enkeltbruk og utskifting av bruk.

Fortsatt dårlig lønnsomhet i sauekjøttproduksjonen

Både driftsoverskudd og jordbruksinntekt per årsverk, vist i tabell 2, er omtrent på samme nivå som i 2018.

De siste årene har vært preget av unormalt lave priser på slakt, særlig på saueslakt. Gjennomsnittlig pris for sau- og lammekjøtt økte med kr 1,29 per kg i 2019. Dette, sammen med større produksjon per sau, førte til at inntektene fra slakt og livdyr økte med kr 18 600 fra 2018. Samlet produksjonsinntekt økte med kr 36 800 i 2019. Men også kostnadene økte i 2019, til sammen med kr 29 000, herav 21 900 på faste kostnader. Driftsoverskuddet på kr 242 700 ble da kr 7 800 større enn i 2018. Men jordbruksinntekt per årsverk ble redusert med kr 2 100 på grunn av økt arbeidsforbruk. Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt økte med kr 62 700.

Men med en forholdsvis lav gjeldsandel på 39 prosent, og et privat forbruk som er godt tilpasset inntekten, er sauebrukene fortsatt økonomisk solide.

Med bare 20 driftsgranskingsbruk med sau fra Nord-Norge er gjennomsnittresultatene sårbare for spesielle forhold på enkeltbruk og utskifting av deltakerbruk. Tallene for sauebruk fra hele landet, til sammen 125 bruk, hadde betydelig dårligere økonomisk utvikling for jordbruket enn brukene fra Nord-Norge. Driftsoverskuddet ble kr 154 800 og jordbruksinntekt per årsverk kr 164 200 for landsgjennomsnittet.

For de nordnorske sauebrukene var jordbrukets andel av familiens samlede inntekt 31 prosent, to prosentpoeng lavere enn året før. Saueholdet i landsdelen drives med ganske forskjellig intensitet fra gård til gård. På en del mindre bruk har saueholdet mer karakter av livsstil, og som tilleggsnæring til lønnet arbeid. På andre bruk er saueholdet hovedinntektskilde for familien. Dette vises ved at det er stor spredning i økonomisk resultat fra bruk til bruk. Rovdyrbelastningen, som varierer fra område til område, medvirker også til spredning i resultatet.

Redusert driftsoverskudd, men moderat økning i jordbruksinntekt per årsverk for bruk med geit

Tabell 2 viser at driftsoverskuddet på bruk med geitemelkproduksjon var kr 480 300. Dette er en nedgang på kr 44 600 (åtte prosent) fra året før. Men på grunn av færre timer ble jordbruksinntekt per årsverk kr 2 500 større enn i 2018.

Færre årsgeiter og lavere pris på geitemelk er viktige årsaker til at sum produksjonsinntekter ble redusert med kr 48 500 fra 2018. Men det var nedgang på flere kostnadsposter, slik at samlet kostnad var kr 4 000 lavere enn i 2018.

Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt ble kr 738 300. dette er kr 6 200 mindre enn i 2018. Brukene med geit økte gjelda med kr 61 500 i 2019. Men verdien av eiendeler økte i omtrent samme forhold, slik at gjeldsandelen er uendret på 74 prosent.

Det er viktig å ta hensyn til at tallene for geit er basert på gjennomsnitt av bare 12 bruk, og dermed er sårbare for tilfeldige utslag på enkeltbruk. Tallene for geitebruk fra hele landet har i hovedsak samme utvikling som de nordnorske, men det er få bruk også bak dette gjennomsnittet.

Jordbruksfradrag

En del av inntektene i jordbruksoppgjøret blir gitt som direkte fradrag på skattemeldingen i form av et særskilt jordbruksfradrag. Maksimalt jordbruksfradrag var, som årene før, kr 166 400.

Gjennomsnittlig fradrag for driftsgranskingsbrukene fra Nord-Norge var kr 151 800. Dette er en nedgang på kr 3 500. Under forutsetning av full skattemessig uttelling av jordbruksfradraget, utgjør dette kr 32 500 i spart skatt, kr 2 200 mindre enn året før. Omregnet til inntekt utgjør skattereduksjonen kr 54 100 per bruk, forutsatt 40,0 prosent marginalsatt. Jordbruksfradraget øker jordbruksinntekten per årsverk med kr 29 900, kr 2 200 mindre enn i 2018.

Nettoinvestering og leasing

Gjennomsnittlig nettoinvestering (som er brutto investering fratrukket avskrivning, investeringstilskudd og frasalg) for de nordnorske brukene var i 2019 kr 72 300. Dette er kr 99 800 mindre enn i 2018.

Det var reduksjon i nettoinvesteringene i de fleste landsdelene. Gjennomsnittlig nettoinvestering for hele landet var kr 113 800. Dette er kr 89 300 mindre enn i 2018. Blant de nordnorske brukene var det mest investering i driftsbygning i 2019.

Nettoinvestering viser imidlertid ikke «investeringer» som gjøres via leasing. Leasing i landbruket har økt kraftig de senere årene. Det er særlig populært å lease maskiner og redskap. I regnskapet kommer leasing som kostnad på næringen direkte. Verdien av leaset driftsmiddel vises ikke i balansen. Ved tradisjonelt kjøp av driftsmiddel kommer verdien i balansen, og den årlige verdireduksjonen (avskrivning) kommer som kostnad. Hvis investeringen er finansiert med lån, kommer dette med som gjeld, mens renteutgiftene kommer med i beregningen av jordbruksinntekt og nettoinntekt.

Bønder i Nord-Norge har flere år hatt større kostnader til leasing enn bønder i andre deler av landet. I 2019 var gjennomsnittskostnaden for leasing av maskiner i Nord Norge kr 108 300, kr 2 500 (to prosent) mer enn året før. For landsgjennomsnittet var kostnaden til leasing for kr 62 300.

Som mål på økonomisk resultat i jordbruket og totaløkonomi brukes fire resultatmål:

Driftsoverskudd er produksjonsinntekter minus kostnader. Det er den godtgjørelsen familien har for eget arbeid og for egen og lånt kapital i næringen.

Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk forteller hva jordbruket gir i vederlag til eget og leid arbeid, og til avkastning på egenkapital i gårdsdrifta. Rentekostnad på lånt kapital i jordbruksnæringen er da trukket fra. Et årsverk er 1 845 timer. Dette resultatmålet er sentralt

under jordbruksforhandlingene mellom staten og bøndernes organisasjoner. I denne meldingen omtales dette resultatmålet som **jordbruksinntekt per årsverk**.

I tillegg presenteres tall for gårdbrukerfamiliens **nettoinntekt**. Dette er familiens (bruker, ektefelle/samboer og barn under 17 år) samlede inntekter fra jordbruk, annen næringsvirksomhet, lønn, pensjoner, renter med mer, fratrukket utgifter til renter og kår.

For å belyse gårdbrukerfamiliens økonomiske soliditet brukes **gjeldsandelen** som mål. Den viser hvor stor prosentandel av gårdbrukerfamiliens samlede eiendeler som er finansiert med lånt kapital.

Nærmere opplysninger på ligger på nibio.no

Kontaktperson i NIBIO

Øyvind Hansen

NIBIO, Bodø

Telefon: 90 27 94 50

E-post: oyvind.hansen@nibio.no